

ES pilietybė: Teisės, pareigos ir ekonominis dalyvavimas

Įvadas

Pilietybė Europos Sąjungoje reiškia daugiau nei nacionalinę priklausomybę – ji atspindi bendras vertybes, tokias kaip demokratija, lygybė ir žmogaus teisės. ES pilietybė suteikia teisę į laisvą judėjimą, gyvenamąją vietą, darbą ir vartotojų apsaugą visose valstybėse narėse, skatina aktyvų dalyvavimą bendruomeniniame gyvenime. Be ekonominių pranašumų, ji skatina pilietinį įsitraukimą, įskaitant balsavimą ir dalyvavimą demokratiniuose procesuose tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu. ES pilietybė sieja asmens laisvės su kolektyvine atsakomybe, rodydama, kaip kasdieniai pasirinkimai – pavyzdžiui, kur gyventi ar dirbti – susiję su platesniais demokratiniais principais.

Supratimas apie šias teises ir pareigas suteikia piliečiams galią formuoti įtraukesnę, demokratiškesnę ir atsparią Europą.

Pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai

- ◆ **ES pilietybė:** Teisinis statusas, automatiškai suteikiamas ES valstybių narių piliečiams, įtvirtintas Maastrichto sutartyje (1993 m.). Ji suteikia papildomas teises, viršijančias nacionalinę pilietybę, tokias kaip laisvė judėti ir dalyvauti ES rinkimuose.
- ◆ **Laisvė judėti:** Teisė ES piliečiams keliauti, gyventi, studijuoti ir dirbti bet kurioje ES valstybėje narėje be vizos ar darbo leidimo.
- ◆ **Gyvenamosios vietos teisė:** Teisė gyventi bet kurioje ES šalyje pagal tam tikras sąlygas (pvz., dirbant, studijuojant arba turint pakankamų išteklių).
- ◆ **Teisė dirbti:** Galimybė ieškoti darbo arba kurti verslą bet kurioje valstybėje narėje be diskriminacijos pagal tautybę.
- ◆ **Vartotojų teisės ES:** Apsauga, apimanti produktų saugumą, sąžiningą prekybą ir teisę gauti informaciją, perkant prekes ar paslaugas tarp ES šalių.

- ◆ **Bendroji rinka:** Integruota rinka, leidžianti laisvai judėti prekėms, paslaugoms, kapitalui ir žmonėms visoje ES, suteikianti galimybę verslui ir vartotojams veikti be sienų ribojimų.
- ◆ **Pilietinė atsakomybė:** Piliečių pareiga dalyvauti demokratiniuose procesuose, gerbti įstatymus, prisidėti prie visuomenės (pvz., savanoriauti, mokėti mokesčius) ir skatinti socialinę sanglaudą.
- ◆ **Aktyvi pilietybė:** Aktyvus dalyvavimas visuomenėje ir politikoje, nuo rinkimų ir bendruomeninių iniciatyvų iki viešų diskusijų ir viešojo lobizmo.
- ◆ **Demokratinis dalyvavimas:** Piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus vietos, nacionaliniu ir ES lygmeniu, užtikrinant, kad politika ir teisės aktai atspindėtų žmonių valią.
- ◆ **ES vertybės:** Pagrindiniai principai, įtvirtinti ES sutartyse, įskaitant pagarbą žmogaus teisėms, laisvę, demokratiją, lygybę ir teisinės valstybės principą.

Realūs pavyzdžiai

◆ Erasmus+ programa kaip laisvės judėti ir dirbti pavyzdys

Erasmus+ programa yra ES iniciatyva, remianti studentų mainus, mokymus ir praktikas užsienyje. Nuo 1987 m., kai prasidėjo pirmoji Erasmus programa, daugiau nei 13 milijonų žmonių studijavo ar mokėsi užsienyje, pasinaudodami šia galimybe. Pavyzdžiui, Lenkijos studentas, studijuojantis Ispanijoje, ne tik naudojasi ES finansuojama mobilumo programa, bet ir naudojasi teise gyventi ir dirbti kitoje ES šalyje be apribojimų.

◆ ES solidarumas ir pilietinė atsakomybė – savanorystė per Europos solidarumo korpusą (ESC)

Europos solidarumo korpusas suburia jaunimą iš visos ES, siekiant kurti įtraukusnę visuomenę, remti pažeidžiamas grupes ir spręsti socialinius iššūkius. Programa suteikia įkvepiančią ir ugdančią patirtį jaunimui, norinčiam padėti, mokytis ir tobulėti. Dalyviai įsipareigoja solidarumo vertybėms, žmogaus orumui ir žmogaus teisėms, skatindami teisingą ir lygią visuomenę, kurioje dominuoja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir lygybė.

◆ Darbo mobilumas ir lygiavertis traktavimas – EURES darbo portalas

EURES tinklo paslaugos yra viešai prieinamos ir skirtos bedarbiams bei darbo ieškantiems asmenims, norintiems dirbti kitoje ES ar EEE valstybėje narėje, taip pat darbdaviams, siekiantiems įdarbinti darbuotojus iš kitų ES ar EEE valstybių. Pavyzdžiui, Rumunijos slaugytoja, pasinaudodama EURES, randa darbą Švedijoje, naudojasi lygiomis darbo teisėmis ir prisideda prie priimančios šalies ekonomikos.

◆ Dalyvaujamoji demokratija – Europos piliečių iniciatyva (EPI)

Europos piliečių iniciatyva yra būdas jums ir kitiems europiečiams aktyviai dalyvauti ES politikos formavime. Jei norite, kad ES imtųsi veiksmų tam tikru klausimu, galite inicijuoti piliečių iniciatyvą, raginančią Europos Komisiją pasiūlyti naują ES teisės aktą šiuo klausimu. Kad iniciatyva būtų svarstoma Komisijos, reikia surinkti 1 milijono piliečių iš visos ES, kurie pasirašytų palaikymą. Pavyzdžiui, 2012 m. iniciatyva „Right2Water“ surinko 1,8 milijono parašų visoje ES, o tai lėmė naują politiką dėl prieigos prie švaraus vandens.

Duomenys ir statistika

Populiacija

Pagal **Eurostat** duomenis 2024 m. sausio 1 d. Europos Sąjungoje gyveno 449 milijonai žmonių. Daugiausiai gyventojų turėjo šios ES valstybės narės:

- ◆ Vokietija – 83,4 mln. (19 % visos ES gyventojų),
- ◆ Prancūzija – 68,4 mln. (15 %),
- ◆ Italija – 58,9 mln. (13 %),
- ◆ Ispanija – 48,6 mln. (11 %),
- ◆ Lenkija – 36,6 mln. (8 %).

Šios penkios valstybės sudarė 66 % visos ES populiacijos. Mažiausiai gyventojų turėjo:

- ◆ Malta (563 tūkst. (0,1 % ES gyventojų),
- ◆ Liuksemburgas – 672 tūkst. (0,1 %),
- ◆ Kipras – 934 tūkst. (0,2 %).

ES piliečiai turi teisę laisvai judėti ir gyventi kitose ES valstybėse. Didžiausia ES piliečių grupė, gyvenanti kitoje ES šalyje kaip ne savo tautybės asmenys 2024 m. sausio 1 d. buvo Rumunijos piliečiai – 3,1 mln. (22 % iš 13,9 mln. ES piliečių, gyvenančių kitoje ES šalyje), po jų sekė Italijos ir Lenkijos piliečiai (po 1,5 mln., 11 %).

Pilietybė

Remiantis **Eurostat** tyrimais, in 2023, ES valstybės narės suteikė pilietybę daugiau nei 1,1 milijono žmonių, turinčių įprastą gyvenamąją vietą ES teritorijoje, tai 6,1 % daugiau nei 2022 m.

Daugiausiai naujų pilietybių suteikė:

- ◆ Ispanijoje (240 200; 22.9% visos EU),
- ◆ Italijoje (213 600; 20.3% visos EU),
- ◆ Vokietijoje (199 800; 19.0%),
- ◆ Prancūzijoje (97 300; 9.3%),
- ◆ Švedijoje (67 800; 6.5%).

2023 m. Syriečiai, marokiečiai ir albanai išliko trys dažniausiai ES pilietybę įgijusių asmenų grupės.

Erasmus ir Erasmus+

Erasmus-plus duomenimis, nuo 1987 iki 2013 m. apie 7,1 milijono žmonių dalyvavo Erasmus programoje. Tarp 2014 ir 2023 m. dar 8,5 milijono žmonių pasinaudojo Erasmus patirtimi.

Iššūkiai ir diskusijos

◆ Nelygi teisės aktų prieiga

Ne visi ES piliečiai yra pilnai susipažinę su savo teisėmis, arba susiduria su administracinėmis ir kalbos kliūtimis, jas įgyvendindami. Teigiama, kad ES pilietybės pranašumus daugiausia gauna tie, kurie yra mobilūs arba geriau išsilavinę. Todėl 2020 m. ES pilietybės ataskaita pabrėžia teisės aktų žinių didinimą per informacines kampanijas, tokias kaip „Your Europe“ portalas.

Tuo pat metu ES siekia supaprastinti internetinius įrankius ir daugiakalbes paslaugas, pavyzdžiui, EURES arba Europos skaitmeninis ID.

◆ Socialinė bei ekonominė nelygybė

Darbo mobilumas kai kuriose šalyse gali sukelti „protų nutekėjimą“. Tai reiškia, kad įgudę darbuotojai palieka Rytų ES valstybes ir keliauja į Vakarų šalis, sukeldami ekonominę disbalansą ir lėtesnį mažiau išsivysčiusių regionų vystymąsi. Dėl to ES sanglaudos politikos fondai remia darbo vietų kūrimą ir regionų plėtrą, taip pat investuoja į mokymus, siekiant subalansuoti įgūdžių pasiskirstymą visoje ES.

◆ Demokratinio dalyvavimo spraga

Kai kurie piliečiai jaučia atskirtį nuo ES institucijų ir mano, kad ES sprendimų priėmimas yra per daug tolimas arba sudėtingas. Todėl **Europos piliečių iniciatyva** leidžia piliečiams tiesiogiai siūlyti teisės aktus.

◆ Migracija bei ne EU piliečiai

Teisių skirtumas tarp ES piliečių ir trečiųjų šalių piliečių dažnai sukelia diskusijų, ypač pabėgėlių ar migracijos krizės metu. Kyla plačios debatų temos: ar ES pilietybė turėtų vystytis į platesnę „gyvenamosios vietos“ koncepciją, ar likti griežtai susieta su valstybės narės pilietybe, arba kaip reformuoti prieglobsčio ir migracijos politiką, užtikrinant teisingumą, tuo pačiu apsaugant ES darbo rinkas ir socialinę sanglaudą.

◆ Brexit ir EU pilietybė

Brexit parodė, kad ES pilietybės teisės gali būti prarastos, kai valstybė narė išeina iš Sąjungos. Tai sukėlė klausimų apie tai, ar ES pilietybė turėtų būti nuolatinė ir nepriklausoma nuo nacionalinės narystės.

◆ Būsto krizė

Europa susiduria su gilėjančia būsto krize, kuri neproporcingai paveikia mažas pajamas gaunančias šeimas ir nuomininkus. Būsto prieinamumas: Daugelyje Europos šalių vis daugiau šeimų skiria daugiau nei 40 % savo disponuojamų pajamų būsto išlaidoms, tai yra vadinama „per didelėmis būsto išlaidomis“.

Papildoma literatūra ir šaltiniai

- ✦ European Commission. (2025). *Social protection & social inclusion*. Employment, Social Affairs and Inclusion. https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/social-protection-social-inclusion_en
- ✦ Eurostat. (2024). *Methodology - Income and living conditions*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/methodology>
- ✦ The Federalist. (1995). *Citizenship in the European Union*. The Federalist – Political Revue, Year XXXVII(3), 191. <https://www.thefederalist.eu/site/index.php/en/notes/2078-citizenship-in-the-european-union>
- ✦ European Commission. (2025). *Consumer rights and complaints*. https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints_en
- ✦ European Commission. (2025). *Guide to EU citizenship - Rights and opportunities [PDF]*. https://commission.europa.eu/document/download/c0441a72-c5c0-40d0-900f-c8af7d9b1a04_en?filename=Guide+to+EU+citizenship+EN+0.pdf
- ✦ Maastricht University. (2025). *EU Citizenship: Rights and Remedies in EU Law*. <https://www.studeersnel.nl/nl/course/maastricht-university/eu-citizenship-rights-and-remedies-in-eu-law/7120007>
- ✦ e-Medine. (2019). *EU Citizen rights and duties*. <https://e-medine.org/eu-citizen-rights-and-duties/>
- ✦ Shaelou, S. L., & Razmetaeva, Y. (2023). Challenges to Fundamental Human Rights in the age of Artificial Intelligence Systems: shaping the digital legal order while upholding Rule of Law principles and European values. *ERA Forum*, 24(4), 567–587. <https://doi.org/10.1007/s12027-023-00777-2>
- ✦ Mantu, S. & Minderhoud, P. (n.d.). EU Citizenship And Social Rights: Inclusion Or Exclusion? Chapter 18. In *Centre for Migration Law Working Papers* (pp. 298–299). <https://cmr.jur.ru.nl/cmr/docs/Mantu.Minderhoud.CH18.pdf>

- ✦ Coman, R. (2022). The politics of the rule of law in the EU polity. In *Palgrave studies in European Union politics*. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-97367-4>
- ✦ Kostakopoulou, T. (2024). *Citizenship, identity and immigration in the European Union. Between past and future*. Manchester University Press. <https://doi.org/10.7765/9781526185846>
- ✦ Balibar, E. (2024). Is European citizenship possible? Reclaiming democracy in the age of global crises (pp. 213–226). In *Routledge eBooks* (pp. 213–226). <https://doi.org/10.4324/9781003572923-16>
- ✦ Gora, A., & De Wilde, P. (2020). The essence of democratic backsliding in the European Union: deliberation and rule of law. *Journal of European Public Policy*, 29(3), 342–362. <https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1855465>
- ✦ Krastev, I. (2011). The Age of Populism: Reflections on the self-enmity of democracy. *European View*, 10(1), 11–16. <https://doi.org/10.1007/s12290-011-0152-8>
- ✦ Garcia, M.J. (2022). Citizen Participation in Law-Making in the European Union. In *Handbook of Research on Digital Transformation Management and Tools*. (p. 12). <https://www.igi-global.com/chapter/citizen-participation-in-law-making-in-the-european-union/311945>
- ✦ Seeleib-Kaiser, M. (2018). EU citizenship, duties and social rights. In *IMISCOE research series* (pp. 231–234). https://doi.org/10.1007/978-3-319-89905-3_40
- ✦ EU@School project. (2023). *Module 3 - Policies of the European Union*. <https://www.euatschool.eu/module3>
- ✦ EU@School project. (2023). *Module 5 - EU Values and EU Citizenship*. <https://www.euatschool.eu/module5>

Vaizdo įrašai

- ✦ EUdelegationUK. (2018, March 22). *Video about your EU citizenship rights: live, work, study and vote in any EU country*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Br8x1hMhsm4>
- ✦ Escola Secundária Manuel Cargaleiro. (2018, May 19). *Rights and duties of the European citizen*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=aMOKfrV_dLw

- ✦ European Parliament. (2017, April 4). *Your EU citizenship rights*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=4Qz4yqM6NXM>
- ✦ PortaleItaly. (2024, October 23). *The incredible benefits of EU citizenship explained!* YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=RHv42olFnwo>
- ✦ EU Justice and Consumers. (2012, January 20). *Your rights as a European*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=sAJy-IRWA>

Visi šaltiniai peržiūrėti 2025 m. rugsėjo 15 d.

**Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga**

Finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Europos švietimo ir kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei EACEA negali būti laikoma už juos atsakinga.

Projekto kodas: KA220-YOU-000286883